PIERWSZA ŁAWKA · MATURA USTNA 2027 · JĘZYK POLSKI · CZĘŚĆ 3

Matura ustna z polskiego 2027. Część 3: Pozytywizm i realizm

Zadania jawne 30–41: Lalka, Potop (fragmenty), Zbrodnia i kara

Opracowania wszystkich dwunastu zadań jawnych z części 3 listy CKE na lata 2026–2028: teza, argumenty, konteksty, plan wypowiedzi na ok. 5 minut, pytania do rozmowy z odpowiedziami i najczęstsze błędy. Do tego cztery karty ćwiczeń do zadania 2 (wiersz Asnyka, tekst o dawnej Warszawie, obraz Gierymskiego, zapożyczenia w Lalce), arkusz oceny dla nauczyciela i lista samokontroli dla ucznia.

JAK KORZYSTAĆ

- Opracowanie każdego zadania jawnego: teza, argumenty, kontekst, plan na ok. 5 minut, rozmowa i typowe błędy.
- Karty do zadania 2: pierwsza strona to zadanie z nieznanym materiałem, druga – propozycja realizacji.
- Ćwicz na głos ze stoperem (15 min przygotowania, ok. 5 min na wypowiedź); arkusz oceny pozwala zrobić próbny egzamin w klasie.

Pierwsza Ławka · zadania jawne nr 30–41 z listy CKE na lata 2026–2028 · do użytku własnego i pracy z własnymi uczniami

Część	Zawartość
Jak wygląda egzamin	zasady, punkty, terminy 2027
Zadania jawne 30–35	**Bolesław Prus, Lalka** – 30. Miłość – siła destrukcyjna czy motywująca do działania? 31. Praca jako pasja człowieka. 32. Jaką rolę w relacjach międzyludzkich odgrywają majątek i pochodzenie? 33. Konfrontacja marzeń z rzeczywistością. 34. Miasto – przestrzeń przyjazna czy wroga człowiekowi? 35. Czym dla człowieka mogą być wspomnienia?
Zadanie jawne 36	**Henryk Sienkiewicz, Potop** – 36. Postawy odwagi i tchórzostwa.
Zadania jawne 37–41	**Fiodor Dostojewski, Zbrodnia i kara** – 37. Walka człowieka ze swoimi słabościami. 38. Motyw winy i kary. 39. Ile człowiek jest gotów poświęcić dla innych? 40. Co może determinować ludzkie postępowanie? 41. Motyw przemiany bohatera.
Karta 2.1	materiał literacki: Czy warto bronić świata, który odchodzi w przeszłość?
Karta 2.2	materiał nieliteracki: Jak zmiany techniczne zmieniają życie mieszkańców miasta?
Karta 2.3	materiał ikoniczny: Czy sztuka może pokazać podziały społeczne bez użycia słów?
Karta 2.4	materiał do analizy językowej: Co zapożyczenia mówią o kulturze, z której przyszły?
Arkusz oceny, źródła	arkusz dla nauczyciela, samokontrola dla ucznia, źródła cytatów i ilustracji

Podgląd • Pierwsza Ławka

ZADANIE 30

Bolesław Prus, Lalka

Miłość – siła destrukcyjna czy motywująca do działania? Omów zagadnienie na podstawie Lalki Bolesława Prusa. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

TEZA

Miłość Wokulskiego do Izabeli Łęckiej jest jednocześnie siłą napędową i siłą niszczącą. Dzięki niej bohater dokonuje rzeczy wielkich, ale ponieważ kocha wyobrażenie, a nie prawdziwą kobietę, uczucie w końcu odbiera mu wolę życia.

Argumenty z lektury

1. Miłość popycha Wokulskiego do działania. Dla zdobycia panny z arystokratycznego domu Wokulski jedzie na wojnę rosyjsko-turecką i robi tam majątek, zakłada spółkę do handlu ze Wschodem, w tajemnicy wykupuje weksle i srebra Łęckich, uczy się angielskiego. Sam przyznaje, że bez niej byłby tylko małym kupcem galanteryjnym. Uczucie działa na niego jak paliwo na maszynę parową.

> *„Odrobina węgla porusza okręt dźwigający dolę kilkuset ludzi, a miłość porusza mnie."*
> Bolesław Prus, *Lalka*, t. I, rozdz. XIII (domena publiczna).

2. Ta sama miłość odbiera mu rozsądek i godność. Wokulski staje do pojedynku z baronem Krzeszowskim, znosi chłód i kaprysy Izabeli, płaci za jej towarzyskie zachcianki. Punktem zwrotnym jest podróż koleją do Krakowa: Izabela rozmawia ze Starskim po angielsku, sądząc, że Wokulski nie rozumie. Bohater wysiada nocą w Skierniewicach i rzuca się pod pociąg – ratuje go dróżnik Wysocki, brat ubogiego furmana, któremu Wokulski wcześniej pomógł, a dróżnika przeniósł do Skierniewic. Potem długo trwa w odrętwieniu, które narrator nazywa letargiem duszy.

3. Miłość niszczy, bo jest skierowana ku iluzji. Wokulski wychował się na poezji romantycznej i widzi w Izabeli bóstwo, a ona traktuje go jak bogatego kupca, przydatnego jej ojcu. Lekarz Szuman mówi wprost, że bohater karmił się postaciami z poezji Mickiewicza i dlatego czeka go bolesne przebudzenie. Gdy złudzenie pęka, Wokulski porzuca sklep i plany, a na końcu powieści ślad po nim ginie w ruinach zamku w Zasławiu.

Kontekst

- **Kontekst literacki** – Johann Wolfgang Goethe, *Cierpienia młodego Wertera* (1774) – Werter kocha Lottę, która jest zaręczona z Albertem; miłość bez wzajemności doprowadza go do samobójstwa. Prus pokazuje podobną, romantyczną miłość, ale u niego bohater ma też drugą stronę – energię człowieka czynu.

Plan wypowiedzi na ok. 5 min

Etap	Czas	Co mówisz (z łącznikami)
Wstęp	ok. 0,5 min	Miłość w literaturze bywa siłą twórczą albo niszczącą; u Prusa jest jedną i drugą naraz. Teza. Łącznik: „Najpierw pokażę, ile Wokulski osiągnął dzięki miłości, a potem – ile przez nią stracił”.
Część zasadnicza	ok. 3,5 min	Argument 1: majątek, wykupione weksle, nauka angielskiego (cytat o węglu i okręcie). „Ta sama siła zaczyna jednak działać przeciwko niemu…” – argument 2: pojedynek, podróż do Krakowa, Skierniewice i Wysocki. „Dlaczego tak się dzieje?” – argument 3: miłość do wyobrażenia, słowa Szumana. Kontekst: Werter – romantyczny wzór miłości, która zabija.
Zakończenie	ok. 1 min	Wniosek: miłość Wokulskiego motywuje, dopóki trwa złudzenie, a niszczy, gdy złudzenie pęka. Własne zdanie: czy można kochać i nie zatracić siebie.

Rozmowa z zespołem – przykładowe pytania i krótkie odpowiedzi

Czy Izabela jest winna nieszczęściu Wokulskiego?

Tylko częściowo. Nie kłamie mu wprost, ale bawi się jego uczuciem i nie traktuje go poważnie. Większą rolę gra jednak to, że Wokulski sam stworzył sobie jej idealny obraz i nie chciał widzieć prawdy.

Dlaczego scena w pociągu jest dla powieści tak ważna?

Bo wtedy złudzenie pęka nagle i bez wątpliwości: Wokulski słyszy, jak Izabela mówi o nim lekceważąco z innym mężczyzną. Od tej chwili jego aktywność zamienia się w odrętwienie.

Czy uważasz, że miłość może być dobrym powodem do zmiany swojego życia? twoje zdanie

Uważam, że tak, jeśli zmiana służy także nam samym. Wokulski zrobił majątek i nauczył się wielu rzeczy, ale wszystko robił tylko po to, by ktoś go docenił – a takie życie łatwo się rozsypuje.

Błędy, które kosztują punkty

Błąd	Jak jest naprawdę
„Wokulski zginął pod pociągiem w Skierniewicach”.	Próbował się zabić, ale uratował go dróżnik Wysocki – dowiadujemy się o tym z relacji Szumana, a nie ze sceny. Mylenie tego z zakończeniem powieści to błąd w losach głównego bohatera (lektura w całości – ryzyko błędu kardynalnego).
„Izabela rozmawiała ze Starskim po francusku”.	Rozmawiali po angielsku – Wokulski znał ten język, bo wcześniej zaczął się go uczyć (a wiedzę ukrywał).
„Wokulski ożenił się z Izabelą”.	Do ślubu nie doszło; Wokulski odsuwa się od niej po podróży do Krakowa, a pod koniec powieści słychać, że Izabela chce wstąpić do klasztoru.

ZADANIE 31

Bolesław Prus, Lalka

Praca jako pasja człowieka. Omów zagadnienie na podstawie Lalki Bolesława Prusa. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

TEZA

W *Lalce* praca bywa pasją, która nadaje życiu sens, ale tylko wtedy, gdy człowiek robi coś, w co naprawdę wierzy. Prus pokazuje kilka odmian takiej pasji: wiernego subiekta, uczonego wynalazcę i młodego badacza.

Argumenty z lektury

1. Rzecki – praca jako codzienny rytuał i sens życia. Pan Ignacy od dwudziestu pięciu lat mieszka w pokoiku przy sklepie, wstaje o szóstej, sam otwiera sklep, sprawdza towar w gablotach i rozpisuje zajęcia na cały dzień. Sklep jest dla niego całym światem i domem. Gdy Wokulski coraz mniej się nim interesuje, Rzecki prowadzi interes za niego i martwi się o każdego klienta.

2. Geist i Wokulski – praca naukowa jako najwyższe marzenie. W Paryżu Wokulski poznaje starego uczonego Geista, który wbrew wyśmiewającym go akademikom pracuje nad metalem lżejszym od powietrza. Geist potrzebuje lat żmudnych prób i ludzi, którzy poświęcą się temu zadaniu. Wokulski czuje, że taka praca mogłaby wypełnić jego życie lepiej niż handel – i wraca do tej myśli w chwilach kryzysu.

> *„Nie tylko znalazłbym pochłaniającą pracę i spełnienie najśmielszych marzeń młodości, ale jeszcze widziałbym przed sobą cel, wyższy nad wszystkie, do jakich kiedykolwiek rwał się duch ludzki.”*
>
> Bolesław Prus, *Lalka*, t. II, rozdz. III (domena publiczna).

3. Młody Wokulski uczy się po nocach – praca jako droga awansu. W młodości Wokulski był subiektem w winiarni Hopfera, a w nocy uczył się, aż zdał egzamin do Szkoły Głównej. Goście śmiali się z niego, ale on się nie poddał. Ochocki, młody krewny Łęckich, marzy z kolei o wielkim wynalazku i woli laboratorium niż salon. Obaj pokazują, że pasja do wiedzy w tym świecie musi przebijać się przez kpiny.

Kontekst

- **Kontekst historyczny** – praca organiczna i praca u podstaw – program pozytywistów po upadku powstania styczniowego (1863–1864): zamiast walki zbrojnej rozwój gospodarki, nauki i oświaty. Rzecki i Wokulski żyją właśnie w tym czasie, a ich praca jest próbą budowania siły społeczeństwa.
- **Kontekst literacki** – Stefan Żeromski, *Siłaczka* (nowela z 1895 roku) – Stanisława Bozowska uczy dzieci na wsi w nędzy i samotności, aż umiera na tyfus. Opowiadanie pokazuje cenę pracy z pasji: ideał zostaje zachowany, ale kosztuje życie.

Plan wypowiedzi na ok. 5 min

Etap	Czas	Co mówisz (z łącznikami)
Wstęp	ok. 0,5 min	Pozytywiści uważali pracę za najważniejszy obowiązek człowieka; Prus sprawdza, kiedy obowiązek staje się pasją. Teza. Łącznik: „Zacznę od człowieka, dla którego praca jest całym życiem”.
Część zasadnicza	ok. 3,5 min	Argument 1: Rzecki i jego poranek w sklepie. „Inną odmianą pasji jest nauka…” – argument 2: Geist i jego metal (cytat o pochłaniającej pracy). „Pasja zaczyna się zwykle w młodości…” – argument 3: Wokulski u Hopfera i Ochocki. Kontekst: praca organiczna albo *Siłaczka*.
Zakończenie	ok. 1 min	Wniosek: pasja daje sens, ale wymaga wytrwałości i bywa niezrozumiana przez otoczenie. Własne zdanie: jaka praca mogłaby być moją pasją.

Rozmowa z zespołem – przykładowe pytania i krótkie odpowiedzi

Czy Rzecki był szczęśliwy?

Na swój sposób tak – praca dawała mu poczucie porządku i bycia potrzebnym. Ale jego życie było też samotne i zamknięte w sklepie, więc szczęście było skromne i kruche.

Dlaczego Wokulski nie oddał się pracy z Geistem od razu?

Bo wciąż kochał Izabelę i jego plany zależały od niej. Nauka była dla niego marzeniem na później, a nie celem, któremu umiał podporządkować uczucia.

Czy twoim zdaniem praca powinna być pasją, czy wystarczy, że jest uczciwie wykonana?

twoje zdanie

Myślę, że uczciwość wystarcza, żeby praca była wartościowa. Pasja to dodatkowy dar – kto ją ma, pracuje lepiej i chętniej, ale nie każdy musi jej szukać w zawodzie.

Błędy, które kosztują punkty

Błąd	Jak jest naprawdę
„Geist był wspólnikiem Wokulskiego w sklepie”.	Geist to uczony poznany w Paryżu; wspólnikiem w handlu był Suzin, a sklep po Wokulskim przejmuje Szlangbaum.
„Rzecki to właściciel sklepu”.	Rzecki jest starym subiektem, potem zarządza sklepem jako najbliższy pomocnik Wokulskiego; właścicielem jest Wokulski.

ZADANIE 32

Bolesław Prus, Lalka

Jaką rolę w relacjach międzyludzkich odgrywają majątek i pochodzenie? Omów zagadnienie na podstawie Lalki Bolesława Prusa. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

TEZA

W świecie *Lalki* majątek otwiera drzwi, ale pochodzenie decyduje, kto naprawdę zostanie przyjęty. Pieniądz i urodzenie wciąż sobie przeczą, a ludzie stają się dla siebie towarem albo przeszkodą.

Argumenty z lektury

1. Arystokracja potrzebuje pieniędzy kupca, ale nim gardzi. Tomasz Łęcki jest zrujnowany i musi sprzedać kamienicę, a mimo to wstydzi się kontaktów z kupcem. Wokulski za pośrednictwem innych osób kupuje jego weksle i srebra, przyjmuje pieniądze do spółki i płaci wysokie procenty. W salonach mówi się o nim jako o dorobkiewiczu, a sama Izabela myśli o nim z niechęcią jako o kimś obcym jej sferze.

2. Wokulski sam czuje przepaść między stanami. Po wizycie na Powiślu Wokulski rozmyśla nad brzegiem Wisły. Zazdrości Anglii, w której kupcy dochodzą do godności lordów, i dochodzi do wniosku, że polska arystokracja nie łączy się z resztą społeczeństwa. Porównuje siebie i Izabelę do robaka i motyla – tak bardzo różnią ich pochodzenie i wychowanie.

> *„Co się tu łudzić: ona i ja to dwa różne gatunki istot, naprawdę jak motyl i robak."*
> Bolesław Prus, *Lalka*, t. I, rozdz. VIII (domena publiczna).

3. Pochodzenie rozdziela także ludzi, którzy się kochają. Prezesowa Zasławska wyznaje, że całe życie była nieszczęśliwa, bo rozdzielono ją ze stryjem Wokulskiego z tych samych powodów, dla których dziś lekceważy się kupca. Także Szlangbaum, Żyd, doświadcza niechęci otoczenia, choć dla sklepu jest pożyteczny. Prus pokazuje, że majątek, stan i wyznanie dzielą ludzi silniej niż ich zalety.

Kontekst

- **Kontekst literacki** – Jane Austen, *Duma i uprzedzenie* (1813) – bogaty Darcy początkowo patrzy z góry na rodzinę Elizabeth Bennet, ale potrafi przezwyciężyć dumę. U Prusa nikt z wyższej sfery nie robi takiego kroku, dlatego jego obraz społeczeństwa jest bardziej gorzki.
- **Kontekst społeczny** – Królestwo Polskie po uwłaszczeniu chłopów (1864) – część ziemiaństwa traciła majątki, a do znaczenia dochodzili kupcy i przemysłowcy. Konflikt zubożałej arystokracji z bogacącym się mieszczaństwem był jednym z głównych tematów prozy pozytywistów.

Plan wypowiedzi na ok. 5 min

Etap	Czas	Co mówisz (z łącznikami)
Wstęp	ok. 0,5 min	Prus opisuje społeczeństwo, w którym pieniądz zaczyna konkurować z herbem. Teza. Łącznik: „Najlepiej widać to w relacji Wokulskiego z Łęckimi”.
Część zasadnicza	ok. 3,5 min	Argument 1: zrujnowany Łęcki i pogardzany kupiec. „Wokulski dobrze wie, gdzie stoi…” – argument 2: nad Wisłą, motyl i robak (cytat). „Ta przepaść niszczyła ludzi już wcześniej…” – argument 3: prezesowa Zasławska i stryj Wokulskiego, Szlangbaum. Kontekst: *Duma i uprzedzenie* albo przemiany po uwłaszczeniu.
Zakończenie	ok. 1 min	Wniosek: majątek kupuje przedmioty i długi, ale nie kupuje szacunku. Własne zdanie: czy dziś pochodzenie wciąż decyduje o relacjach.

Rozmowa z zespołem – przykładowe pytania i krótkie odpowiedzi

Czy Wokulski chciał awansować społecznie?

Tak, ale nie dla samego awansu, tylko po to, by zbliżyć się do Izabeli. Jednocześnie czuł się związany z ludźmi z dołu i wstydził się wydawać pieniądze na życie w salonach.

Co łączy historię prezesowej z historią Wokulskiego?

Obie miłości przegrały z różnicą stanu. Prezesowa już jako stara kobieta rozumie, ile to ją kosztowało, i dlatego życzliwie patrzy na Wokulskiego.

Czy uważasz, że dziś majątek łatwiej zbliża ludzi niż pochodzenie? twoje zdanie

Moim zdaniem pieniądze dziś bardziej dzielą niż pochodzenie, ale mechanizm jest podobny: ludzie szukają znajomych ze swojej grupy. Myślę, że trzeba świadomie wychodzić poza swój krąg, bo inaczej łatwo o pogardę.

Błędy, które kosztują punkty

Błąd	Jak jest naprawdę
„Wokulski był szlachcicem jak Łęccy”.	Wokulski pochodził ze zubożałej szlachty, ale pracował jako subiekt i kupiec, dlatego arystokracja widzi w nim kupca, a nie równego sobie.
„Stryj Wokulskiego był mężem prezesowej”.	Prezesowa go kochała, ale rozdzielono ich; stryj zmarł samotnie i jest pochowany w Zasławiu.

PIERWSZA ŁAWKA

ZADANIE 33

Bolesław Prus, Lalka

Konfrontacja marzeń z rzeczywistością. Omów zagadnienie na podstawie Lalki Bolesława Prusa. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

TEZA

Bohaterowie *Lalki* żyją marzeniami, które nie wytrzymują zderzenia z rzeczywistością. Prus nie wyśmiewa marzycieli, ale pokazuje, że kto patrzy na świat przez złudzenia, ten w końcu zostaje sam.

Argumenty z lektury

1. Izabela marzy o świecie, który już się kończy. Izabela żyje w salonie, balach, teatrze i wyobraża sobie swoją sferę jako Olimp. Gdy w młodości zwiedzała we Francji fabrykę żelaza, poczuła lęk przed światem pracy i maszyn. Narrator mówi, że wtedy zrozumiała, jak kocha swoją duchową ojczyznę. Tymczasem jej ojciec bankrutuje, a kamienicę Łęckich trzeba sprzedać.

> *„Teraz dopiero zrozumiała, jak gorąco kocha tę swoją duchową ojczyznę, gdzie kryształowe pająki zastępują słońce, dywany — ziemię, posągi i kolumny — drzewa."*
>
> Bolesław Prus, *Lalka*, t. I, rozdz. V (domena publiczna).

2. Rzecki marzy o napoleońskim porządku świata. Stary subiekt wychował się w pokoju pełnym obrazów Napoleona i przez całe życie wierzy, że ród Bonapartych uporządkuje Europę. W pamiętniku ciągle przepowiada wielkie zmiany polityczne. Uważa też, że Wokulski działa w tajnej polityce, a nie z miłości. Rzeczywistość przynosi zawód za zawodem, a Szuman nazywa go starym romantykiem.

3. Wokulski ma dwa marzenia i oba przegrywają. Jedno to miłość do Izabeli, drugie – praca naukowa przy wynalazku Geista. Pierwsze rozbija się o chłód i obojętność Izabeli, drugiego bohater nigdy w pełni nie podejmuje. Obraz Wokulskiego w ostatnich rozdziałach jest niepewny: krążą plotki, że wyjechał, że zginął w wybuchu w ruinach zamku w Zasławiu – żadna wersja nie jest potwierdzona.

Kontekst

- **Kontekst literacki** – Gustave Flaubert, *Pani Bovary* (1857) – Emma marzy o życiu jak z romansów, wikła się w romanse i długi, aż popełnia samobójstwo. Flaubert, jak Prus, pokazuje marzenia wyniesione z lektur, które przegrywają z codziennością.
- **Kontekst historycznoliteracki** – spór romantyków z pozytywistami – romantycy cenili uczucie i wiarę, pozytywiści rozum, naukę i pracę. Wokulski łączy obie postawy i dlatego jest rozdarty; Prus pokazuje, że ani czyste marzenie, ani sam rachunek nie wystarczają.

Plan wypowiedzi na ok. 5 min

Etap	Czas	Co mówisz (z łącznikami)
Wstęp	ok. 0,5 min	Marzenia są potrzebne, ale bywają zasłoną, która nie pozwala zobaczyć świata. Teza. Łącznik: „W *Lalce* marzy prawie każdy – zacznę od Izabeli”.
Część zasadnicza	ok. 3,5 min	Argument 1: Izabela i jej duchowa ojczyzna salonów (cytat). „Inaczej marzy stary subiekt…” – argument 2: Rzecki i Napoleon. „Najbardziej bolesne jest rozbicie marzeń głównego bohatera…” – argument 3: Wokulski między miłością a nauką, otwarte zakończenie. Kontekst: *Pani Bovary* albo spór romantyków z pozytywistami.
Zakończenie	ok. 1 min	Wniosek: rzeczywistość nie niszczy marzeń, tylko pokazuje, czy były oparte na prawdzie. Własne zdanie: które marzenia warto mieć.

Rozmowa z zespołem – przykładowe pytania i krótkie odpowiedzi

Dlaczego Prus nie zamyka losów Wokulskiego jednoznacznie?

Bo bohater, który żył złudzeniami, znika w niepewności – czytelnik zostaje z pytaniem, czy Wokulski zginął, czy zaczął nowe życie. Otwarte zakończenie pasuje do opowieści o rozbitych marzeniach.

Czy Rzecki jest postacią śmieszną?

Czasem tak, bo jego przepowiednie polityczne się nie sprawdzają. Ale jest też wzruszający: wierny, uczciwy i oddany przyjacielowi – jego marzenia są naiwne, lecz bezinteresowne.

Czy ty wolisz mieć wielkie marzenia, czy realistyczne plany? twoje zdanie

Wolę połączenie jednego i drugiego. Wielkie marzenie daje kierunek, ale bez planu kończy się jak u Wokulskiego – rozczarowaniem. Staram się więc dzielić marzenia na kroki, które naprawdę mogę zrobić.

Błędy, które kosztują punkty

Błąd	Jak jest naprawdę
„Na końcu powieści Wokulski na pewno zginął w ruinach zamku w Zasławiu”.	Zakończenie jest otwarte; są tylko domysły i plotki o wybuchu w ruinach i o wyjeździe bohatera.
„Rzecki prowadzi pamiętnik w trzeciej osobie”.	Pamiętnik starego subiekta jest pisany w pierwszej osobie – to osobny głos w powieści, obok narratora.

PIERWSZA ŁAWKA

ZADANIE 34

Bolesław Prus, Lalka

Miasto – przestrzeń przyjazna czy wroga człowiekowi? Omów zagadnienie na podstawie Lalki Bolesława Prusa. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

TEZA

Warszawa w *Lalce* ma dwie twarze: elegancką i nowoczesną dla bogatych oraz brudną, niebezpieczną dla biednych. Miasto jest więc przyjazne lub wrogie zależnie od tego, w której jego części człowiek mieszka.

Argumenty z lektury

1. Elegancka Warszawa – sklepy, salony, Aleje. Sklep Wokulskiego stoi w okolicy Krakowskiego Przedmieścia, gdzie bywa najlepsze towarzystwo. Wokulski spaceruje w Alejach Ujazdowskich i widzi powozy znanych mu kupców i rzemieślników. W tej części miasta toczy się życie towarzyskie Łęckich: wizyty, kwesty, koncerty, wyścigi. Dla tych, którzy mają pieniądze, Warszawa jest wygodna i pełna rozrywek.

2. Powiśle – przestrzeń nędzy i chorób. Wokulski schodzi na Powiśle, błąka się po uliczkach nędzy i przypadkiem spotyka swego dawnego furmana Wysockiego, któremu daje pieniądze na nowego konia. Nad rzeką widzi górę cuchnących śmieci, na której koczują ludzie wykluczeni, a obok zbiorniki wody pitnej dla miasta. Rozumie, że miasto samo się truje, i myśli o bulwarach i kanałach, które mogłyby uratować tysiące ludzi.

> *„Wokulski doszedł do brzegu Wisły i zdumiał się. Na kilkumorgowej przestrzeni wznosił się tu pagórek najobrzydliwszych śmieci, cuchnących, nieomal ruszających się pod słońcem, a o kilkadziesiąt kroków dalej leżały zbiorniki wody, którą piła Warszawa."*
>
> Bolesław Prus, *Lalka*, t. I, rozdz. VIII (domena publiczna).

3. Paryż jako miasto przyszłości i jego cienie. W Paryżu Wokulski podziwia wielkie bulwary, ruch, pracę i bogactwo. Wydaje mu się, że to miasto ludzi, którzy wiedzą, czego chcą. Jednak i tam bywa zagubiony i samotny: gdy zostaje sam w Paryżu, długo nie wie, czy ufać Geistowi, czy uznać go za oszusta. Porównanie pokazuje, że Warszawa jest zacofana, ale nowoczesne miasto nie leczy samotności człowieka.

Kontekst

- **Kontekst historyczny** – budowa warszawskich wodociągów (uruchomionych w 1886 roku; kanalizację budowano etapami, także później) z inicjatywy prezydenta miasta Sokratesa Starynkiewicza, według projektu Williama Lindleya. Podobne rozwiązania, o jakich myśli Wokulski nad Wisłą (bulwar, kanały, czysta woda), kilka lat później zaczęto naprawdę wprowadzać w Warszawie.
- **Kontekst literacki** – Władysław Stanisław Reymont, *Ziemia obiecana* (1899) – Łódź jako miasto fabryk, w którym trzej wspólnicy zakładają przedsiębiorstwo, a robotnicy giną w wypadkach i żyją w nędzy. Reymont pokazuje miasto jeszcze bardziej wrogie niż Warszawa Prusa.

ZADANIE 35

Bolesław Prus, Lalka

Czym dla człowieka mogą być wspomnienia? Omów zagadnienie na podstawie Lalki Bolesława Prusa. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

TEZA

Wspomnienia mogą być dla człowieka schronieniem przed rozczarowującą teraźniejszością, ale też ciężarem, który nie pozwala ruszyć dalej. W *Lalce* najpełniej pokazuje to pamiętnik Ignacego Rzeckiego.

Argumenty z lektury

1. Pamiętnik Rzeckiego – wspomnienia jako schronienie. Rzecki zaczyna pamiętnik od narzekania na nowe czasy, a potem chętnie wraca do dzieciństwa na Starym Mieście: ojciec-woźny z kolekcją obrazów Napoleona, ciotka praczka, latawce i bańki mydlane. Te obrazy są dla niego źródłem ciepła i poczucia sensu, którego brakuje mu w zmieniającym się świecie.

> *„Mieliśmy na czwartym piętrze dwa pokoiki, gdzie niewiele było dostatków, ale dużo radości, przynajmniej dla mnie."*
> Bolesław Prus, *Lalka*, t. I, rozdz. III (domena publiczna).

2. Wspomnienia budują tożsamość starego subiekta. Rzecki wspomina też naukę w sklepie Minclów i młodość żołnierską – udział w walkach na Węgrzech w czasie Wiosny Ludów i przyjaciela Augusta Katza. Pamięć dawnych ideałów sprawia, że do końca pozostaje wierny przyjaźni i honorowi, choć otoczenie uważa go za dziwaka i ostatniego romantyka.

3. Wspomnienie może trwać dłużej niż człowiek. Prezesowa Zasławska przez całe życie pamięta stryja Wokulskiego i każe wyryć na kamieniu pod ruinami zamku w Zasławiu strofę o duszy pozostawionej w miejscach, gdzie byli razem. Dla niej wspomnienie jest jedynym, co zostało po miłości. Także Wokulski w chwilach kryzysu wraca myślą do młodości, Hopfera i kolegów z Syberii.

Kontekst

- **Kontekst literacki** – Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (1834) – poeta na emigracji w Paryżu wspomina Litwę swojej młodości, a Inwokacja zamienia wspomnienie w powrót duchem do utraconej ojczyzny. Rzecki robi to samo w skromniejszej skali: wraca pamięcią do Warszawy swojego dzieciństwa.
- **Kontekst literacki** – Marcel Proust, *W stronę Swanna* (1913) – smak magdalenki zanurzonej w herbacie przywołuje bohaterowi całe dzieciństwo. Proust pokazuje, że wspomnienie potrafi wskrzesić przeszłość z niezwykłą siłą.

ZADANIE 41

Fiodor Dostojewski, Zbrodnia i kara

Motyw przemiany bohatera. Omów zagadnienie na podstawie Zbrodni i kary Fiodora Dostojewskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Cytaty z przekładu z 1928 r. – imiona zob. zad. 37.

TEZA

Przemiana Raskolnikowa to długa droga od pychy i samotności do pokory i miłości. Dostojewski pokazuje ją jako zmartwychwstanie duchowe, którego zapowiedzią jest czytana przez Zosię historia Łazarza.

Argumenty z lektury

1. Historia Łazarza jako zapowiedź przemiany. W czwartej części Raskolnikow przychodzi do Zosi i prosi, by przeczytała mu z Ewangelii o wskrzeszeniu Łazarza. Zosia czyta drżącym głosem, a scena przy dopalającym się ogarku łączy zabójcę i nierządnicę nad tekstem o powrocie do życia. Raskolnikow wtedy jeszcze nie wierzy, ale ta chwila zostaje w nim na długo.

2. Przemiana nie przychodzi od razu. Po przyznaniu się Raskolnikow trafia na Syberię i przez długi czas wciąż jest dumny i zamknięty. Śni mu się zaraza, która sprawia, że ludzie uważają tylko siebie za mądrych i wzajemnie się zabijają – to obraz jego własnej teorii doprowadzonej do końca. Dopiero po chorobie, gdy Zosia także choruje i nie przychodzi, zaczyna za nią tęsknić.

3. Miłość otwiera nowe życie. Pewnego dnia nad rzeką Raskolnikow pada do nóg Zosi i oboje rozumieją, że się kochają. Do odbycia kary zostaje siedem lat, ale wydają się im krótkie. Narrator zaznacza, że zaczyna się nowa historia – odnawiania się człowieka – i kończy powieść.

> *„czuł tylko: zamiast dialektyki nastąpiło życie, i w umyśle musiało się uformować coś zupełnie innego”*
>
> Fiodor Dostojewski, *Zbrodnia i kara*, epilog, przekład anonimowy, Warszawa 1928 (domena publiczna).

Kontekst

- **Kontekst biblijny** – wskrzeszenie Łazarza z Betanii (Ewangelia według św. Jana, rozdz. 11) – Jezus wywołuje z grobu przyjaciela, który nie żył od czterech dni. Dostojewski czyni z tej sceny wzór przemiany: Raskolnikow jest jak umarły, który może wrócić do życia.
- **Kontekst literacki** – Wiktor Hugo, *Nędznicy* (1862) – były galernik Jean Valjean okrada biskupa Myriela, ale ten ratuje go przed policją i daje mu jeszcze srebrne lichtarze. Przebaczenie zmienia całe jego życie. U Hugo i Dostojewskiego przemianę zaczyna miłość drugiego człowieka, a nie kara.

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Matura ustna 2027 z polskiego – część 3: pozytywizm i realizm. Opracowanie 12 pytań jawnych, karty do zadania 2, arkusz oceny

Podgląd pokazał 12 z 37 stron. Pełna wersja: 37 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- Opracowanie wszystkich dwunastu zadań jawnych z listy CKE na lata 2026–2028 dotyczących Lalki Bolesława Prusa, fragmentów Potopu Henryka Sienkiewicza i Zbrodni i kary Fiodora Dosto
- Każde zadanie ma tezę, argumenty z lektury, konteksty, plan wypowiedzi na ok.
- 5 minut, pytania do rozmowy z krótkimi odpowiedziami i listę błędów, które kosztują punkty.
- Cztery karty ćwiczeń do zadania 2 (wiersz Asnyka, tekst o Warszawie czasów Lalki, obraz Gierymskiego, materiał językowy) mają propozycje realizacji, a arkusz oceny według kryteriów
- Zadania w tej części: 30.
- Miłość – siła destrukcyjna czy motywująca do działania?; 31.
- Praca jako pasja człowieka; 32.
- Jaką rolę w relacjach międzyludzkich odgrywają majątek i pochodzenie?; 33.
- Konfrontacja marzeń z rzeczywistością; 34.
- Miasto – przestrzeń przyjazna czy wroga człowiekowi?; 35.
- Czym dla człowieka mogą być wspomnienia?; 36.
- Postawy odwagi i tchórzostwa; 37.
- Walka człowieka ze swoimi słabościami; 38.
- Motyw winy i kary; 39.

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail

pierwszalawka.pl/material/matura-ustna-2027-jezyk-polski-czesc-3-pozytywizm